

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

**МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції**

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV
A288 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.
ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

3. Звіт Національної асоціації адвокатів України з актуальних питань функціонування системи безоплатної правничої допомоги в Україні за 2023 рік. URL:[https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/ %D0 %97 %D0 %B2 %D1 %96 %D1 %82 %20 %D0 %91 %D0 %9F %D0 %94_2023_.pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%91%D0%9F%D0%94_2023_.pdf)
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості Верховної Ради. 2013, № 27, ст. 282.

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», д. ю. н., професор, заслужений юрист України **Баканьова Нана Мезенівна**

Сокалюк В. П.

аспірант Київського університету права НАН України,
адвокат, член Ради адвокатів Одеської області

РОЛЬ АДВОКАТА У ДОВЕДЕННІ ПРАВОВОЇ ПОЗИЦІЇ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ДОВЕДЕННЯ У ЦПК УКРАЇНИ

В частині першій статті 81 Глави п'ятої «Докази та доказування» ЦПК України (надалі — ЦПК) передбачено, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, установлених цим Кодексом [1]. Отже, у процесі доказування адвокат сторони повинен саме довести суду відповідні обставини, які є підставою її позовних вимог чи заперечень на позов, а не доказати їх.

Дуже часто виграють судові справи не ті адвокати, які мають відповідні докази, а ті, хто зміг ґрунтовно і переконливо висловити свою правову позицію, тим самим довести суду свою правоту. Навіть в Конституції України (п. 3 ч. 2 ст.129) [2] зазначено, що основними засадами судочинства є: «3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості».

Як зазначено в п. 3 ч. 1 ст. 43 ЦПК [1], учасники справи мають право подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду, наводити свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти заяв, клопотань, доводів і міркувань інших осіб. Однак в ст. 89 ЦПК [1], яка регламентує оцінку доказів судом, передбачене Конституцією положення щодо доведення перед судом переконливості доказів не отримало розвитку, оскільки в зазначеній статті та в цілому в ЦПК відсутнє унормування процедури доведення щодо тих чи інших доказів.

Отже, опанування адвокатом мистецтва доведення у судовому процесі і глибоке розуміння цієї процедури є одним із ключовим на шляху до досягнення успіху у судових справах. З огляду на те, що процедура доведення не знайшла належного відображення в ЦПК, адвокати при підготовці до участі у судових процесах на кожній стадії судового провадження, а тим паче — перед судовими дебатами, зтикаються із певними складнощами у доведенні саме суду своєї правоти.

Судовий спір є змагальною процедурою і притаманний майже кожному виду судочинства, а тому носить міжгалузевий характер. Разом з тим вести судову полеміку, обмінюватися доводами та міркуваннями з позицій змагальності, на публічній основі під контролем суду є нелегкою справою, яка потребує не лише теоретичних знань, але і практичних навиків.

Доктор юридичних наук, професор С. Я. Фурса, яка запропонувала концепцію розмежування доведення і доказування у цивільному процесі, визначає процес доведення як розумову діяльність, яка здійснюється із застосуванням логіки, внутрішнього переконання осіб, які беруть участь у відповідному провадженні [3]. Як правило в судовому процесі будуються дві прямо протилежні лінії захисту прав сторін, із використанням логічних засобів, а доводи про існування тих чи інших обставин підтверджуються доказами. При цьому, доказова інформація так само підсилюється доводами про її значимість, тощо.

Цивільний процес за участю двох взаємопротилежних позицій адвокатів (позивача і відповідача) створює двохмірну правову систему, яка утворюється за рахунок різнонаправлених позицій адвокатів, які подаються суду для їх оцінки. На першому рівні знаходиться змагальність адвокатів, які представляють різнонаправлені позиції. Другий рівень, це рівень переконання адвокатами сторін суду у правоті своїх позицій. На кожному рівні необхідно застосовувати відповідні прийоми доведення. На першому рівні доведення акцентується саме на доведенні протилежній стороні правомірності своєї позиції та неправомірності позиції іншої сторони. На другому рівні процес доведення акцентується на суді, якому необхідно довести, за допомогою зібраних та наявних у справі доказів, законність та обґрунтованість позовних вимог чи навпаки, їх безпідставність і незаконність, якщо адвокат представляє відповідача.

Крім того, процес доведення, на нашу думку, можна розділити на відповідні етапи.

Перший етап починається з моменту складання адвокатом позовної заяви, коли він у позові пов'язує між собою ті обставини, які обґрунтовують позовні вимоги до відповідача, кваліфікує такі обставини згідно з нормами матеріального права, а також вказує відомості про докази, які підтверджують існування таких обставин, а в разі

складання відзиву на позов — обґрунтовує підстави для відмови у задоволенні позову.

Другий етап може виникнути на стадії відкриття провадження у справі, коли суд виявить недоліки позовної заяви, з якими адвокат може не погоджуватися, які можуть стосуватись як обґрунтування позовних вимог так і процесуальних норм права, відповідно до статей 175, 177 ЦПК України [1].

Третій етап доведення пов'язаний зі складанням адвокатом відзиву, оскільки останній повинен відреагувати на кожний довід позовної заяви. Далі можна виділити підетапи, пов'язані з поданням адвокатами сторін всіх інших процесуальних документів, що пов'язані з доведенням своєї правової позиції.

Можливо виділяти і такий етап доведення як підготовче засідання, передбачений статтею 197 ЦПК України [1], де адвокати обмінюються доводами з різноманітних питань.

Крім того, можна виділяти підетапи доведення, які пов'язані із заявленням адвокатами у справі відвіду, клопотання про проведення експертизи, тощо.

Отже вважаємо, що етапи доведення можна умовно виділяти з урахуванням сукупності дій адвокатів і їх мети на певній стадії цивільного судочинства.

При такій кваліфікації процесу доведення на нашу думку, судові дебати є основним етапом доведення у справі, коли адвокати вже володіють всім можливим обсягом інформації по справі і мають надати оцінку кожній обставині справи та доводам протилежної сторони, доводячи суду переконливість своєї правової позиції.

Як зазначено вище, у діючому ЦПК судовим дебатам не приділяється необхідної уваги. Це обумовлюється тим, що після стадії дослідження матеріалів справи та доказів, суд, як правило, сам вирішує, які йому потрібні докази для ухвалення судового рішення, часто не враховуючи думки та доводи адвокатів у справі. При такому підході судові дебати мають формальне значення для суду, а тому мало впливають на судові рішення. Нажаль, в ст. 242 ЦПК [1] не закріплено рекомендацій чи вимог щодо змісту чи структури дебатів в судовому засіданні з метою аналізу доказів, які надані сторонами чи третіми особами для переконання суду у правоті своєї позиції. Закріплення в ЦПК процедури проведення судових дебатів зобов'яже суд приймати її до уваги при винесенні рішень, що має позитивно вплинути на законність та обґрунтованість останніх.

Як зазначалось вище, процес доведення має не тільки змагальний характер, коли адвокат позивача вибудовує схему доведення з розрахунком, що йому активно буде заперечувати адвокат відповідача (перший рівень доведення), а й характер доведення суду відповідності влас-

ної позовної заяви вимогам законодавства (другий рівень доведення). Ці питання майже не досліджені вченими, але вони важливі, оскільки іноді в такому процесі виявляється некомпетентність суду, іноді його упередженість, а також суперечність норм законодавства між собою.

Процес доведення в самому широкому сенсі може включати в себе і інші, непрямі форми доведення, так би мовити «фон доведення», а саме: репутацію і авторитет адвоката, його зовнішній вигляд, манеру подання думок і аргументів, речову стилістику та навіть тембр голосу, тощо. Як каже прислів'я: зустрічають за одежею, а проводжають за розумом. Не секрет, що багато суддів сприймають адвокатів за їх зовнішнім виглядом. Адвоката, який відповідає дрес коду: строгий костюм, біла сорочка і краватка, судді будуть слухати більш уважно при доведенні ним своєї правової позиції, чим адвоката, який не відповідає цим критеріям. Крім того, адвокат, який має відповідну позитивну репутацію у судовій і юридичній спільноті та систематично входить до відповідних професійних рейтингів юристів в тій чи іншій галузі права, має науковий ступінь, буде сприйматись суддями більш вагомо, чим його колега, який немає такого бекграунду. Безумовно, при доведенні необхідно приймати до уваги і індивідуальні якості суб'єкта на який доведення, так би мовити, націлене, а саме — адвоката іншої сторони та суддів. Потрібно враховувати досвід і стаж відповідного адвоката, а якщо казати про суд, — то склад суду, особи окремих суддів, якщо розгляд справи відбувається відповідною колегією. Судді і адвокати є людьми, які мають різні характери, різні особисті психо-емоційні якості, різний вік, різний рівень підготовки, різний стаж і різну судову практику, різний сімейний стан, життєвий досвід, тощо. Все це безумовно впливає на сприйняття суддею і адвокатом доведення з боку іншого адвоката, на наслідки сприйняття доведення суддею та винесене ним рішення у справі.

Отже, на нашу думку, має бути сформована окрема глава в ЦПК, в якій будуть визначені основні етапи та процедури процесу доведення, визначений понятійний апарат процесу доведення, а також зміст чи структура судових промов.

Процес доведення потребує подальшого дослідження та переосмислення співвідношення його із процесом доказування та закріплення відповідних процедур доведення у ЦПК України.

Список використаної літератури

1. Цивільний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення 26.10.2025).
2. Конституція України: Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 26.10.2025).

3. Фурса С. Я, Фурса Є. І., Фурса Є. Є., Бардюг Т. О. Адвокат у нотаріальному процесі: науково-практичний посібник. За заг. ред. докт. юр. наук, проф., заслуж. юрист. України Фурси С. Я. Одеса: Видавництво «Юридика», 2024. 628 с.

Науковий керівник: професор кафедри міжнародного та приватного права Київського університету права Національної академії наук України, доктор юридичних наук, професор **Фурса Світлана Ярославівна**

Тірова О. М.

адвокат, член Комітету з питань адвокатської етики
Ради адвокатів Одеської області

ЦІНА ПРОФЕСІЙНОГО УСПІХУ

У вересні 2019 року тисячі юристів з усього світу зустрілися у Сеулі, Південна Корея, на щорічній конференції Міжнародної асоціації адвокатів (ІВА). Одна із сесій була присвячена психологічному благополуччю в юридичній професії. У залі, де зібралися поважні правники з усього світу було завдано питання: *«Знаючи те, що ви знаєте про життя юриста, скільки з вас рекомендували б юриспруденцію як кар'єру своїм дітям?»*. У переповненому залі були підняті менше п'яти рук [1].

На початку ХХ століття функція адвоката була значною мірою зведена до представництва інтересів клієнта в суді.

Адвокат зазвичай був публічною фігурою, чиє ораторське мистецтво, широкий кругозір та натхнення були найпотужнішими інструментами, що забезпечували йому успіх та відомість.

Присяжний повірений Микола Платонович Карабчевський свого часу писав, що від адвоката-оратора вимагають серйозної юридичної та загальнолітературної підготовки, живого, наглядного розуму та значної дози творчого інстинкту, здатного, так би мовити, одухотворити та викликати до життя німі сторінки об'ємних ділових форматів. Від зовнішньої сторони мови потрібна художня цілісність і принаймні доцільна закінченість. Без задоволення цих мінімальних вимог його не назвуть судовим оратором.

Так, один з найвідоміших американських адвокатів Кларенс Сьюард Дерроу (18.04.1857–13.03.1938 рр.) вигравав справи передусім не лише завдяки фундаментальним знанням законів, мистецтву переконання, але й вмінням апелювати до почуттів присяжних. Він отримав відомість завдяки своїй блискучій участі в низці гучних судових процесах.